

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Beszélgetés Nádel Tamással, a Dohány körzet elnökével (4. oldal)

Hallgat a mély? - Frölich Róbert írása (2. és 3. oldal)

Fotó: Villányi András

Bálint András a Kulturális Páholyban
(7. oldal)

Dr. Frölich Róbert rovata

Általánosságban kötelesek vagyunk-e eltemetni a halottakat?

Az első említés a halottak eltemetéséről Mózes I. Könyve 23. fejezet 4. versében történik. Ábrahám így szól a hettita Efronhoz:

Idegen bentlakó vagyok közöttetek, adjatok nekem sírhelyet közöttetek, hogy eltemethessem halottamat.

Jákob Ráchelt a Betlehembe vezető úton temeti el.

Az általános temetési kötelezettségre Mózes V. könyve 21. fejezet 23. verse vonatkozik:

/A felakasztottat/ ne hagyj éjszakára a fán, még aznap temesd el. Két általános szabályt vonhatunk le e versből:

a., A halottat el kell temetni

b., Nem szabad késlekedni.

A felrobbantott Margit-híd

Rabbi Jochánán mondta Rabbi Simon ben Jocháj nevében: Honnan tudjuk, hogy a Tóra rendelkezik a kötelező temetésről? Mert így áll: „temesd el”, ez a tórai rendelkezés a temetésre.

Mózes pedig maga az Ö.való temeti el. Mózes V. Könyve 34. fejezet 5-6. versében áll:

És meghalt ott Mózes, I.ten szolgája, Moáb földjén, I.ten szája által. És eltemette őt /I.ten/ a völgyben, Moáb földjén, Bét Peorral szemben, és a mai napig nem ismeri senki /Mózes/ sírjának helyét.

Mi módon kell zajlania a temetésnek?

Mózes I. Könyve 3. fejezet 19. versében áll:

Arcod veritékével eszed kenyered, míg vissza nem térsz a fölbe, hisz onnan vétettél; mert porból lettél és porrá leszel.

A Sulchán Áruh Jore Déá traktátus 372. fejezet 1 paragrafusában áll: Aki koporsóba teszi a halottját, de nem helyezi földbe, áthágja a „ne hagyj éjszakára a fán” parancsát, aki koporsóba teszi, és földbe temeti, nem hágja át. Mindenesetre szép dolog a földbe temetni /koporsó nélkül/, még Izrael földjén kívül is.

A Margit-hídi csontokról

A Margit-hídnál talált, esetlegesen nem zsidó holtak csontjainak zsidó temetőben való eltemetésének kérdésére a MAZSIHISZ Bét Dinje adott egy rövidebb választ, amelyet Önök is elolvashatnak a www.mazsihisz.hu oldalon (02.20-i bejegyzés). Most kicsit alaposabban járjuk körül e témát.

Rámbám Misne Torá Hilchot Ével traktátus 14. fejezet 10. haláchájában írja: Ha valaki meghal a városban, a temetéséig nem szabad senkinek sem a munkáját végeznie, míg el nem temették. Ha van, aki /csak és kizárólag/ a halottal foglalkozik, szabad /másoknak/ dolgozni.

Már az ősidőktől fogva elkülönítették a zsidók a halottaikat a nem zsidó halottaktól. Erre számtalan forrás utal:

1., Eliezer Jehuda Waldenburg Cic Eliezer c. könyvnek 16. fejezet 36. paragrafusában írja:

Izrael minden diaszpórájában mindig is volt elkülönített zsidó temető.

2., Jechiél Jákov Weinberg Szörídé És c. könyve II. kötet 104. fejezetében írja: ...E nem zsidó temetőben eltemettek néhány zsidót, mielőtt létrehoztak volna egy külön zsidó temetőt.

Minden zsidót a zsidó temetőbe kell eltemetni. Van-e a rabbinikus forrása az elkülönülésnek?

A Talmud Bávlí Bráhot traktátus 58b lapján áll:

Tanították Mestereink: aki zsidó sírokat lát, ezt kell mondania: Áldott, aki megalkotott benneteket az ítéletben, ellátott és táplált benneteket az ítéletben, begyűjtött benneteket az ítéletben, s majd feltámaszt titeket az ítéletben!

A Talmud Jerusálmi Gittin traktátus 5. fejezet 47. oldalán áll:

Olyan városban, ahol együtt élnek zsidók és nem zsidók... támogatják a nem zsidó és a zsidó szegényeket... eltemetik a nem zsidó és a zsidó holtakat... Világosan látható, hogy már a talmudi időkben elkülönültek egymástól a zsidó és a nem zsidó temetkezési helyek.

A zsidó halottak közötti különbségtételről is ír a Misna. Szanhedrin traktátus 6. fejezet 5. misnájában áll:

...és nem temetik el (a Bét Din ítélete alapján kivégzettet) ősei sírjába, hanem két temetőt létesítenek, egyet azoknak, akiket a Bét Din elítélt...

A Sulchán Áruh Jore Déá traktátus 372. fejezet 5. paragrafusában áll: Nem temetik el a gonoszt az igaz mellé, még a végletesen elvetemültet sem a vétkes mellé.

I M A R E N D

Hétköznapi: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 17.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.
Az esti ima előtt fél órával sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 17.⁰⁰-kor a Hősök Templomban.

Szombat reggeli ima a Hősök Templomban: Sachrisz: 9.³⁰
Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

Vasárnap reggeli ima: 8.⁰⁰-kor, esti ima: 17.⁰⁰-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

február 27.	17. ¹⁰	március 12.	17. ³⁰	március 26.	17. ⁵⁰
március 5.	17. ²⁰	március 19.	17. ⁴⁰		

- Hallgat a mély?

Eltemethető-e nem zsidó a zsidó temetőbe?

A válasz általában az, hogy nem. A Talmud Bávlí Gittin traktátus 61a lapján áll: ... és eltemetik a nem zsidó halottakat a zsidó halottakkal együtt a békesség végett.

Rási kommentárjában egyértelművé teszi a „zsidó halottakkal” kitételt: /Arról szól e szöveg, hogy/ Nem a zsidó temetőbe /temetik őket/, hanem, hogy foglalkoznak velük, ha meggyilkolva találják őket a zsidókkal együtt. A Sulchán Áruh Jore Déá traktátus 377. fejezet 1. paragrafusa így szól: Eltemetik a nem zsidó halottakat, és vigasztalják gyászolóikat a békesség végett. Itt már a „zsidó halottakkal együtt” kitétel hiányzik.

Maimonides Misne Tora c. könyve Hilchot Mláchim traktátus 10. fejezet 12. haláchájában így ír: A nem zsidókra vonatkozólag elrendelték a Bölcsék, hogy látogassuk a betegeiket, temessük el halottaikat a zsidókkal együtt, támogassuk a szegényeiket a zsidókkal együtt a békesség végett.

David Cvi Hoffmann a Möláméd LöHoil c. responsuma II. kötet 127. fejezetében így ír:

Köztudott, hogy a nem zsidókat nem temetik a zsidók mellé, hiszen minden zsidó diaszpórában mindig is volt külön temetőjük a zsidóknak.

Jelen esetben felkelti figyelmünket Rási döntésének egy szegmense, mely félreérthetetlen: „ha meggyilkolva találják őket”. A Dunába lőtt zsidókat biztos meggyilkolták. Csontjaikhoz keveredett más halottak csontjai a kérdéses zsidó, vagy nem zsidó csontok. Ezeket az esetlegesen nem zsidó halottakat a meggyilkoltakkal együtt találták meg.

Erre vonatkozik Joel Sirkes, a Bach kommentárja a Tur Jore Déa 151. fejezetéhez: ...ha meggyilkolva találják őket zsidó halottakkal együtt, eltemethetők a nem zsidó holtak a zsidó temetőbe, annak ellenére, hogy kétségtelen: nem temetnek nem zsidót a zsidó temetőbe... ám ez esetben eltemethető a nem zsidó a zsidóval egy temetőbe.

Slomo Goren, az izraeli hadsereg első katonai főrbijja úgy döntött, hogy egy, a Függetlenségi Háborúban elesett brit katonát el lehet temetni a zsidó katonai temetőbe, mert Izrael népéért adta az életét. /Idézi Eliad Avruh és Lilach Ben Cvi Kvrát chállálé Cáhál seénám jehudim ál pi háháláchá c. dolgozatában, <http://izs.org.il/papers/BurialSoldiers.pdf>/

Slomo Goren indoklásából kiviláglik, hogy temetés szempontjából más elbírálás alá esik az a nem zsidó, akit a zsidó néppel való szolidaritásáért gyilkolnak meg. Esetünkben ez az elv a Dunába lőtt nem zsidó házastársra vagy a zsidókat bűjtató nem zsidókra is vonatkoztatható.

David Golinkin Izrael államra vonatkozólag vizsgálta a kérdést, és responzumában http://www.responsafortoday.com/vol6/2_7.pdf / több lehetséges megoldást vázol fel, de minden esetben kiemeli, a nem zsidó halottat a zsidó temetőn belül láthatóan el kell különíteni, mintegy külön temetőrészt létrehozva.

Rabbi Myron Geller Peaceful paths c. responsumában (www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/19912000/geller_peaceful.pdf) azt írja, hogy egy olyan tömegkatasztrófa

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000

IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

(pl: terrortámadás) esetén, mikor a zsidó és nem zsidó testrészek úgy összekeveredtek, hogy nem lehet identifikálni őket, a testrészek eltemethetők a zsidó temetőben.

Nem lehet kérdéses, a Soá alatt történt gyilkosságok tömeges katasztrófának minősíthetők.

Összefoglalva: Általánosságban kijelenthető, hogy nem temetnek el zsidó temetőbe nem zsidó halottakat. A történelem által előidézett különleges élethelyzetekre azonban különleges szabályok vonatkoznak. A bölcs de-cisorok megadták a lehetőséget, hogy az erőszakos halált haltak esetében, vagy egészen ritka élethelyzetekben kivételt tehessünk, s a nem zsidó halottak a zsidó halottakkal együtt nyugodjanak a zsidó temetőben.

MEGHÍVÓ

A Dohány utcai Zsinagóga körzete szeretettel meghívja

Önt és kedves családját

PURIMI ünnepségére,

amely 2016. március 24-én, CSÜTÖRTÖKÖN,

az ima (17:00) után kezdődik

a Goldmark teremben.

Az ünnepről dr. Frölich Róbert főrabbi beszél.

Fellépők: Varga Ferenc József és Aradi Tibor.

A buli kelléke az elmaradhatatlan kindli és jókedv.

Nádél Tamás
elnök

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Jó úton járunk – Interjú a körzet elnökével

A Pesti Sólet életében már hagyomány, hogy az adott év elején értékeljük a Dohány körzet előző esztendejét és irunk a tervekről, feladatokról. Néhány hete ezekről beszélt Nádel Tamás, a körzet elnöke, akit szinte nem is kellett kérdezni...

– Egy éve választottunk új elöljáróságot, s akkor lettem elnök – kezdte Tamás. – Előtte hat évig alelnökként, illetve az Alapítvány elnökeként tevékenykedtem. Igaz, az utolsó fél évben, elnök hiányában, már én vezettem a körzetet. Szerencsés vagyok, mert rengeteget tanulhattam az elődeimtől.

Tamás elmondta, a tizenöt tagú elöljáróság korszályi megoszlása vegyes. Ez pedig azért is előnyt jelent, mert így a fiatalok fokozatosan majd átvehetnék a stafétát. Ám kiderült, ez nehezen kivitelezhető, mert a fiatalabbak a munkahelyi és egyéb elfoglaltságaik miatt nem tudnak a körzet életében olyan intenzitással részt venni, mint amire szükség lenne.

– A következő jelentős változás nyáron történt, amikor főrabbinat, dr. Frölich Róbertet megválasztották országos főrabbinak – folytatta az elnök úr. – Egyrészt örültem, mert ez a Dohány közössége számára is elismerés. Másrészt viszont aggódtam, hogy így kevesebb ideje lesz a körzetre. Eddig azonban kinevezésének csak a pozitív részét tapasztaltam. Növekedett a hívek száma, rendezvényeinken, i.tentiszteleteinken többen jelennek meg. Ráadásul több tanfolyam is indult. Mindezek hasznát majd később érezheti közösségünk.

– Ezen túl miként tudtok együttműködni?
– Főrabbi úrral minden hónapban közösen állítjuk össze a következő hónap programját. Az első

szempont nyilván az adott hónap vallási ünnepei, s ehhez szervezzük a többi. Legyen az, tanfolyam, kulturális program, péntek esti vacsora, szombati ebéd, vagy akár közös nyaralás. A legfontosabb szempont, nem maradhat el i.tentisztelet! Ha a főrabbi külföldön tartózkodik, ha beteg a kántor, ha a fél kile hiányzik, akkor is gondos-

– A napi i.tentiszteleteken kívül rendszeres a gyerek Talmud Tóra, a felnőttoktatás, a betérési tanfolyam, az előimádkozó-képzés. Újrindult a Kulturális Páholy, neves vendégekkel. Igyekezzünk ünnepeinkhez is érdekes kulturális programokat társítani. A körzet lapja az utóbbi években egyre magasabb színvonalú lett, ráadásul jó ideje nyolc helyett már tizenkét oldalon jelenik meg a Pesti Sólet. Továbbá zsinagógánk rendre kiemelt helyszíne a Zsidó Kulturális Fesztiválnak, illetve a Múzeumok Éjszakájának is. Baráti viszony kialakítására törekszünk a többi körzettel, közös sálesüdeszekeken vendégünk volt már a Páva utcai kile, a Bét Sálom, a Rabbiképző, vagy éppen a Dózsa. De a Hegedűs Gyula utcai körzet is járt már nálunk, legutóbb mi viszonztuk a látogatást. A decemberi chanukkai ünnepséget pedig az újjáalakult szentendrei közösséggel töltöttük a Goldmarkban. Nádel Tamás kiemelte, hogy jó a kapcsolat a Mazsihisz és a BZSH vezetésével is, amelynek tagjai rendre részt vesznek a „Dohányos” programokon is. Miként remek a kapcsolat Szántó Györggyel és az általa vezetett Laky Konyhával is, amely az étkezéssel összefüggő minden kívánságot teljesít.

– No, akkor elérkeztünk a tervekhez! Természetesen folytatni, s ha lehet, bővítenénk az eddigi programjainkat. Megjavítatnánk az évek óta nem működő zsinagógai toronyórát. A közösen üzemeltetett kis múzeumban a Dohány relikviáiból tervezzük egy kiállítást. A biztonsági személynzet tagjai számára egyenruha készülne. Ezen túl idén még kiemelt feladatként kezeljük, hogy körzetünk régen elhunyt tagjainak – akiknek már nincs élő hozzátartozója – sírjait rendbe hozassuk és rendben tartsuk. Mindezek elég feladatot jelentenek a szűk vezetőségnek, hogy szükség legyen mások segítségére is. Itt mondom köszönetet Hajdu Péternek, aki a beszerzési és szállítási területen segít; Izsák Gábornak, a nyomdai és egyéb munkákért; Fülöp Ildikónak, aki titkárnő, rendezvényszervező, háziasszony és mindenek; Villányi Andrásnak, a fotó támogatásért; Szentgyörgyi Ákosnak a körzet honlapja és facebook oldala kezeléséért; s Müncz Sándornak illetve Mátrai Lászlónak, a két sámesznek, akik mindketten kétségbeesve jelentik, ha eltűnik egy imakönyv. Utóbbi miatt, a boszszankodás mellett örülünk is, hogy akad, aki titkon, otthon is imádkozik – mondja már mosolyogva Tamás.

– Az elmondottak, és eltelt egy év alapján, milyen a Dohány körzet elnökének élete?
– Aki ismer, tudja, szeretem a humort és az íróniát, így ennek megfelelően válaszolok:
– A zsinagógán túl is mozgalmas az élet a Dohány körzetben...

(schiller)

Várkonyi Tibor

Hazudnék, ha azt állítanám, hogy közömbösen hagyott Wagner köztudott és érthetetlen antiszemitizmusa. Zenéjét mindig kedveltem, nem az egész életművet, ellentétben Mozarttal, Beethovennel, Verdivel és Bartókkal, akiknek az alkotásait mindig, minden hangulatban meghallgatom. Wagnerhez alkalmazkodni kell, hozzá idomulni.

Mindig izgatott a rejtély, ilyen zenei génusz, ilyen páratlan szellem, miként azonosulhatott szellemileg a legsilányabbakkal. Ő maga nem tehetett róla, hogy Hitler fölhasználta őt gonosz propagandájában, mégis fölhasználta. Néhány héttel ezelőtt a Mezzo tévé közvetítette 2011-es New York-i Metropolitan fölvetelről a Walkürt. A dirigensi emelvényen James Levine

Richard Wagner varázsa

Richard Wagner

állt, az operaház zsidó főigazgatója, aki egyike a legnagyobb Wagner előadóknak, a leghitelesebbek közé tartozik. Tudtam, neki semmi gondja Wagnerrel, nem érdeklí az antiszemitizmusa sem, csak a muzsikájának hódol. Nem lehet kihagyni ezt az előadást véltem, meg kell nézni, bármilyen tartózkodás él is bennem. Tudtam azt is, hogy a Maestro közel a hetvenötödik évéhez gyöngéldik, betegeskedik, kevesebbet szerepel. Éppen ezért is - véltem - ezt a Walkürt meg kell nézmem, hátha Levine segít legyőzni kétségeimet. Ők ketten, Wagnerrel együtt győztek.

Érezhető volt ez az első pillanattól, amikor a Mester fölemelte a pálcáját. Nehezen vánszorogott le a zenekari árokba, de olyan lendületet, iramot diktált zenészeinek, hogy sistergett a levegő. Előlegezte a csodás befejezést, a Tűzvarázst is. Alighanem az utóbbi évtizedek egyik

legszebb Walkürje volt, felejthetetlen. Már a színpad is. A Met sem tud teljesen szabadulni a rendezői bolondériáktól, a mesterséges modernkedéstől, de ez nemesen visszafogott fölfogás volt. Hatalmas zongorabillentyűzet, szép világ. És amikor megszólaltak az énekesek, hihetetlen. Meglepetés ez egyáltalán nem volt, hiszen az üldözött Siegmundot a mai korszak egyik leg-

Levine, Kaumann és Terfel mellett az előadás negyedik csodája, az amerikai soprán Deborah Voigt, gyönyörű szép, csinos és varázsos a hangja is. A végén mindenkinek szólt a parázs ünnepség, de elsősorban e négyesnek.

És a meglepetés. A Met-nél, mint a világ minden operaházában, a záró függöny után a színpadon az egész társulat fölvonul. Az ünnepség csúcsa, amikor a sztár soprán a karmester elé siet, a középpontba kíséri őt, fogadják úgy a megérdemelt vastapsot. A végtelenségig kimerült Levine-nek azonban nem volt már ereje arra, hogy ezt a néhány métert is megtegye, ott maradt a muzsikusai között, boldogan, ragyogó arccal fogadta a mértelen vastapsot, a harsogó sikert, és onnan lenről küldött csókokat az énekeseknek, mintegy jelezve, ha ez a Walkür ilyen lelkesedést hozott, az elsősorban az ő érdemük. A közönség azonban mégsem így értékelte. Bölcsen úgy vélte, hogy a fő érdem csak az ő James Levine-jéé, aki évtizedek óta áll a zenekar élén, neveli ezt a mindig megújuló együttest, ő a lelke, kijár neki, hogy a nézőtéren mindenki fölálljon a helyéről, nem mozduljon, a varázst végig óhajtja élvezni.

Eltelik aztán néhány hét, a Mezzo ismét Wagnerrel és megint Levine-nel jelentkezik. Ezúttal sokkal fiatalabban, esztendőkkor korábbival, amikor a Trisztán és Izoldát vezényelte. Más környezet, más légkör, mint a Walkür volt, nem a Nibelung legenda terebélyes világa, nem istenségek, hanem húsból és vérből alkotott „közönséges” embereké. Illetve mégsem azok, mert királyok, hercegek és lovagok. Az ifjú Trisztán vitéz hajóján viszi kiszemelt férjéhez, Marke királyhoz ifjú hitvesét, Izoldát. A hősnő haragszik a vitézre, mert párbajban megölte igazi kedvesét, akit ő maga szánt a párjául, és most kényszerből az uralkodó hitvese lesz. Bosszúból méregserleget itatna ki Trisztánnal, de a szolgálója, Brangene mindkettőjüknek bájitalt tölt. Az uralkodói udvarba érkező pár a szerelemtől megittasulva omlik egymás karjába, nem csupán lelkük mélyén, egész testükben is. Wagner megelőzte korát, a muzsikája tömény erotikus, mi több, szexualitás. Megszállottság. A XXI. század hallgatójára és nézőjére is úgy hat, mintha kerítő vetette volna ki rá a hálóját. Izolda Marke udvarában elveszítette Trisztánt és ő is olyan szerelmi halált hal, amilyennek perzselő erejében, vérforraló jellegében talán nincs is párja a zeneirodalomban. Korábbi fölvetelén Levine úgy tolmácsolta ezt, hogy pezseg minden, az egész előadás. Megperzsel engem is, megtértem. Levine közreműködésével Wagner rajongója lettem.

Gyöngé percekben azonban be kell vallanom magamnak, hogy szívem mélyén változatlanul első helyen mégis Mozart, Beethoven, Verdi és Bartók tündököl.

A DOHÁNY KÖRZET MÁRCIUSI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában. Minden *szerda* délután *ultiklub* 13:00-tól a Talmud-Tórában.

- Március 1.** *Betérési tanfolyam* a Talmud-Tórában
Talmud-Tóra gyerekeknek 17:00
- Március 2.** *Előimádkozó-képzés* a Talmud-Tórában, 17:00
- Március 4.** Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Március 5.** Reggeli ima a Hősökben 9:30. Esti ima és *sálesüdesz* a Talmud-Tórában 17:20
- Március 8.** *Talmud-Tóra gyerekeknek* 17:00
- Március 9.** *Előimádkozó-képzés* a Talmud-Tórában 17:00
- Március 11.** Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Március 12.** Reggeli ima a Hősökben 9:30. Esti ima és *sálesüdesz* a Talmud-Tórában 17:30
- Március 16.** *Zájin Ádár*, i.tentisztelet után hagyományos vacsora 17:00
- Március 18.** Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Március 19.** Reggeli ima a Hősökben 9:30, Esti ima és *sálesüdesz* a Talmud-Tórában 17:40
- Március 22.** *Betérési tanfolyam* a Talmud-Tórában,
Talmud-Tóra gyerekeknek 17:00
- Március 23.** **Eszter bőjtje, bőjt vége: 18.25, Purim, Megilla-olvasás a Hősökben 18:00**
- Március 24.** **Purim, Megilla-olvasás a Talmud-Tórában 7:30,**
Purimi ünnepség a Goldmarkban 18:00
- Március 25.** Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- Március 26.** Reggeli ima a Hősökben 9:30, Esti ima és *sálesüdesz* a Talmud-Tórában 17:50
- Március 29.** *Talmud-Tóra gyerekeknek* 17:00
- Március 30.** *Előimádkozó-képzés* a Talmud-Tórában 18:00

Március 27-től nyári időszámítás, az esti i.tentiszteletek 18:00-kor kezdődnek!

¹ Hal- vagy húsos menü, ára: 3000 Ft., jelentkezni lehet Március 8-ig Fülöp Ildikónál 06-30-539-4683, illetve a körzet irodájában minden délelőtt: Síp u. 12. I/30, 413-1515

² Vendégművészek: Varga Ferenc József és Aradi Tibor

Zsinagógánkba látogatott Izrael mezőgazdasági minisztere

Február 14-én este, hivatalos programja részeként, budapesti tartózkodása egyik kiemelt eseményeként, tiszteletét tette a Dohány utcai zsinagógában, Izrael Állam mezőgazdasági minisztere, Uri Ariel.

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

A minisztert és küldöttségét Heisler András, a Mazsihisz elnöke, valamint dr. Frölich Róbert országos főrabbi kalauzolta végig Európa legnagyobb zsinagógájában. A politikust elkísérte zsinagógánkba Ilan Mor, Izrael magyarországi nagykövete is. Dohány utcai látogatása előtt, Uri Ariel és delegációja a Páva utcai Holokauszt Múzeumban is járt.

Új taggal bővült közösségünk

Örömmel értesítjük a Pesti Sólet olvasóit, hogy február 3-án megszületett kántorunk, Rudas Dániel, és párja, Szulejmanova Kulnar második gyermeke, Rudas Lea Jáhel. Az ifjú hölgy érkezésekor 52 centi és 2880 gramm volt. Azóta napról-napra nő. Baba, s mama jól érzi magát. A család mindenkit szeretettel vár március 5-én a névadóra a szombati ima keretein belül.

***Ezúton kívánunk egészséget és sok boldogságot a csöppségnek!
És az egész családnak!***

Telt ház várta Bálint Andrást a Kulturális Páholyban

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Rendkívül népszerű az újraindult Kulturális Páholy. Korábban is majd megtelt a Goldmark, ám legutóbb, a kezdés előtt negyedórával érkezőknek már nem jutott hely az asztaloknál. Sőt, pár nappal később is sokan panaszkodtak, nem tudtak a több fórumon hirdetett eseményről. Február közepén főrabbinck, Dr. Frölich Róbert beszélgetőpartnere Bálint András színművész, rendező, január 31-ig a Radnóti Színház igazgatója volt. Nem versenyzem elnökünkkel, Nádel Tamással, s nem sorolom hosszan vendégünk elismeréseit, így elég legyen annyi, Kossuth- és Jászai Mari-díjas, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Főrabbinck felvezetésében elmondta, vendégünk (egyik) kedvenc állata a holló. Megdöbbenés a nézőtérén, némi Bálint Andrásnál is, majd egy mosoly. Kiderült, gimnáziumi matematika (!) tanára, Edgar Allan Poe: A holló című versét szavalta egy iskolai ünnepségen – Tóth Árpád fordításában (Sohamár...), az előadás fantasztikus hatással volt rá, s ez is indította el a pályán. /Hozzáértők szerint A holló az egyik legjobb vers, melyet Tóth Á. mellett Babits, Kosztolányi és még sokan fordították magyarra! - A szerk./

Megtudtuk, bár már nem igazgató, rengeteg feladata van, próbák, fellépések. Így még várat magára, hogy régi tervét megvalósítsa, s újraolvassa a klasszikusokat. Bálint András beszélt arról, túl sikereken és kudarcon, újra, másra vágyott. Ekkor, 1985-ben első köztöltött írtak ki pályázatot a Radnóti Színpad igazgatói posztjára, amelyet megnyert. A pályázatról a Fővárosi Tanács döntött, ám vélhetően jóváhagyta Aczél György is, akinek fontos volt e színház, Radnóti barátsága, és a vers szeretete miatt is. Hozzátette, 80 éve Aczél, Appel néven fellépett a Goldmark színpadán is. Megtudtuk, vendégünk rendszeresen úszik és tornázik - „hogy ne fájjon”, s a szőnyegen végzett gyakorlatokat kutyája is vele végzi. Hallhattunk arról, igazgatóként miként választott darabot, a rendezőkkel, dramaturgokkal beszélgetve, hogy az alatt a harminc év alatt 140 bemutató volt a Radnótiban. Szerepelt a műsoron görög dráma, vagy a másik véglet, könnyed vígjáték. Szó volt a színház és a filmezés közti különbségről, hogy a színpadon játszik a színész, míg utóbbinál kevesebb az eszköz, így ha valaki elég hiteles, tanulás nélkül is jó lehet. Majd az önálló estekről (Radnóti, Kosztolányi, Úr és kutya, s a most aktuális Heltai naplója) beszélt Bálint András. Utóbbiból láthattunk néhány remek – ám sajnos rövid – részletet. (sch)

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Fotó: Villányi András

Dési János

Faludy: Az igazi írók náciellenesek maradtak

Faludy György a közelmúlt magyar irodalmának egyik legérdekesebb alkotója. Ezt az interjút 1999-ben készítettem vele (először Szombat című újságban jelent meg teljes terjedelmében), de most régi cikkek között lapozgatva ráakadtam és úgy gondoltam, érdemes leporolni és egy kis részletet közreadni belőle.

– Elégedett az élettel?
– Ami az én sorsomat illeti, teljesen. Nem gondoltam volna, hogy hazajöhetek még egyszer. Emigrációs barátaim többsége ezt már nem érte meg. Ám a világ sorsát meglehetősen reménytelennek látom. A környezet megállíthatatlanul pusztul. Fiatal koromban azt gondoltuk, ha Hitlert és Sztálint sikerül legyőzni, akkor minden rendben lesz. Akkor „csak” Sztálin, Hitler, no meg Horthy volt a probléma. És mindaz a mocskok, amit a harmincas években ránk zúdítottak.

– Mi volt a fő baj azokkal a harmincas évekkel?
– Kicsit messzebből kezdem, de egy jellemző példával: amikor Horthy bevonult a katonáival - román fedezet alatt - Budapestre, mi is ott álltunk a nagyapámmal a tömegben a Gellért szálló előtt. És Horthy utasította a katonáit, hogy szálljanak le a lovakról, járművekről, forduljanak meg és pisáljanak. Mindenki láthassa, hogy megvetik a bűnös várost. Fölszámolták a demokratikus intézményeket. Aztán a német szövetség. Az irodalomra is rámásztak. Persze az igazi írók, Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Tersánszky Józsi Jenő – és sorolhatnám még hosszan – mind ellenzéki maradt. Amit azért eltűrték. A jobboldali írókat pedig elmosta az idő. Bár már akkor sem érték sokat. Talán az egyetlen Szabó Dezsőn kívül, aki azért szintén egy kétséges figura volt.

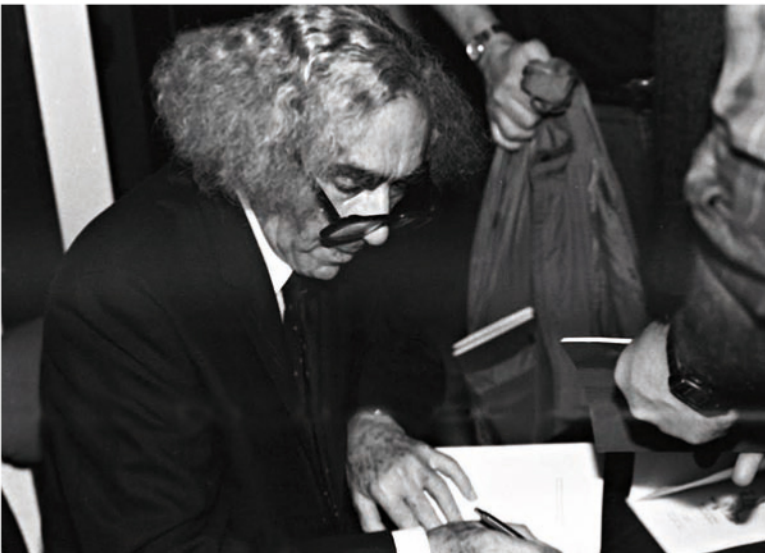
– Azért Szabó Dezső sikeres író volt.
– Igen is, meg nem is. Kétségtelen, ő volt a kurzus lelke, bár aztán el-elene fordult. S a végén egész tisztességesen viselkedett. De abból, amit írt mi maradt?
– Talán csak az Elsodort falu, bár azt hiszem ma már azt is kevés ember tudja végigolvasni.
– Mindig azt mondták róla, hogy az egy zsidóellenes mű, holott román-, és magyarellenés. Még azt sem tudták, hogy mit olvasnak.
– Írja a Pokolbeli víg napjaim című könyvében, hogy a népies-urbánus vitából mindig is igyekezett kimaradni. Elhitték a kollégái ezt önről?
– Persze próbálnak mindenkit

beskatulyázni. Az ember hiába igyekszik. Én annyit mondtam, hogy irodalmi köröktől mindig távol tartottam magam.
– A népies-urbánus vita a zsidó-nem zsidó ellentétnek volt eufemisztikus megfogalmazása.
– Részben. De azért ennél összetettebb a dolog. Nem hiszem, hogy Tersánszky valaha azt mondta volna magáról, hogy ő vidéki. Vagy a faluról első riportokat író Kovács Imre soha nem állt ködös parasztelképzelések oldalára. Persze voltak, akik nagyszájúan pofáztak, mint Erdélyi József.

– Aki 1938-ban megírta a Solymosi Eszter vére című hírheft versét.
– Emlékszem Nagy Lajossal ültem a kávéházban a vers megjelenése után, s amikor Erdélyi oda akart ülni az asztalunkhoz, Nagy Lajos rászólt: Ide többé nem ülsz le. Mire Erdélyi sértődötten azt felelte: Mi az Lajos, te is elárultál minket? Egyébként én csak hallottam a versről, nem olvastam.

– Azóta sem?
– Nem. Minek? Nem hagyom magam bosszantani ezektől. Pedig sok hülye volt. Nagyon sok.
– A zsidóság a költészetében sohasem foglalkoztatta. legfeljebb csak az élet nagy pillanataiban. Találtam egy versét, az Újszülött fiamhoz címűt, amelyben azért szót ejt az ösökről. Egyébként nem érdekelt a dolog?
– Persze, hogy nem érdekelt.
– Miért persze?
– Arany János talán mindig arról írt, mi a kapcsolata a nagyszalontai ösökkal? Ez nem egy verstéma. Azt, hogy zsidó vagyok, mindenki tudja. De miért kellene mindig erről írnom?

– Mit jelent a zsidósága az életében. Jó, rossz, nem számít?
– Bizonyos mértékig örülök neki. Mert az embert egy olyan népbe osztja be, amely rendkívül régi kultúrával rendelkezik - még ha annak nem minden részét ismerem el a magam számára. Az utolsó százötven évben kevés nép járult olyan nagy mértékben hozzá a civilizáció fejlődéséhez, mint a zsidó. Borzasztóan örültem, amikor a zsidó állam

megalakult. Bár soha nem jártam ott, nem volt annyi pénzem, hogy elutazzak, sokat tudok az országról. Egyébként a másod-unokatestvérem volt hosszú ideig Jeruzsálem polgármestere.
– Teddy Kollek?
– Igen. Ugyan személyesen soha nem találkoztunk, de azért kölcsönösen számon tartjuk egymást.
– Ugorjunk vissza a múltba. Életrajzi könyvében számtalan okot említ, miért érezte úgy, hogy 1938-ban el kell mennie Magyarországról. Az okok között nem szerepel, hogy attól tartott volna, zsidósága miatt üldözni fogják.

– Akkoriban azt mondták az emberek, maradj itt. Cs. Szabó Laci megígérte, ha bármi történne, ő megvéd.
– Elhitte?
– Ő elhitte. Én nem, hogy sikerül neki. Persze, amit kérdez, az is egyik oka volt, hogy elmentem. Csak hogy érzékeltessem a helyzetet: 1939-ben azt mondtam egy unokatestvéremnek Párizsban, maradjon ott, mert különben agyon fogják ütni. Azt felelte: hülye vagy, tényleg azt képzeled, hogy a nácik Magyarországra is eljutnak?
– Miért bizakodtak ennyire az emberek. A zsidótörvényeket ne is említsem, ott volt a Solymosi Eszter vére. Abból látható, a zsidóellenesség a közhangulatban is ott volt, nemcsak a politikában.
– Nem hitték el az emberek, hogy mindez megtörténhet. Amikor még

Horthy kártyapartnerei között is előfordultak zsidók.
– És a numerus clausus 1920-ból?
– Akkor az gondolták, hogy Horthyt csak a katonái kényszerítették erre. Ami persze nem igaz. Ha egy zsidónak azt ajánlotta az ember: gyere, menekülj – akkor a szemébe röhögött. Nem hitték el, hogy valami bajuk lehet. Hozzá tartozik, a lapok nem nagyon írták meg mi történik Németországban. Félték a betiltástól.
– Sok rokonát elvitték és megölték Auschwitzban, hűgát Kun páterék lötték agyon a Duna-parton. Milyen érzés volt a háború után mindennek tudatában visszajönni?
– A hűgomat éppen ebből az épületből vitték el, ahol most élek. Akkor ez nyilas ház volt. Itt a Margit-híd lábánál lötték agyon.
– Az ablakból éppen odalátni.
– Egyenesen oda. Amikor hazajöttem, úgy gondoltam, minden megváltozott. Különben is, a magyar nácik sohasem kerültek többségbe. Nézze csak az irodalmat, Féja Gézán, Erdélyi Józsefen, - aki nemcsak költőnek, embernek is jelentéktelen volt - és még néhány nagyszájún kívül – alig tartottak velük. Sőt, az igazi írók mind náciellenesek maradtak. Fogadjunk, hogy nem tud egyetlen náci költőt sem említeni.
– Biztos lenne, aki erre azt feleli, hát persze, mert az iskolában ideológiai okokból nem tanították őket.
– Nincs is kiket. Gyengék voltak...

Zsinagógák a nagyvilágból – Vas-Simonyi Képeslapok – képes történelem (XLIX. rész)

Immár négy éve, egy 1400 darabból álló magángyűjtemény segítségével járjuk be a világot, az országot hónapról-hónapra bemutatunk egy-egy lapot, a hozzá tartozó ismeretekkel, érdekességekkel. A gyűjtemény az 1890-től 1945-ig megjelent, zsinagógákat ábrázoló, illetve a zsidósággal, a zsidó emberekkel, szokásokkal stb. foglalkozó lapokat tartalmazza.

Előző számunkban Celldömölkön voltunk, és ahogy jeleztem most folytatjuk a kirándulást Vas-Simonyiba (Nagy-Simonyi). Bár sorozatunk talán már kevesebb érdeklődőt talál meg, bízom benne, ez az írás áttöri az érdektelenség falait. (Örülnek némi visszajelzésnek, akár a lap email címére is.)

rült, azok tovább mentek a környező nagyvárosokba lakni. A község első rabbija Hirschl Zeeb lett 1759-ben. Őt követte 1816-ban Schwarzsztajn József Sámuel, aki 1852-ig látta el a rabbini feladatokat. A rebbe halála után fia, Schwarzsztajn Ábrahám Léb váltotta a székben. 1881-től 1883-ig

zsidó iskola, a mikve, és itt volt a környék zsidó temetője is. A századfordulóra csendesnek mondható, békés falusi élet volt jellemző a környékre. Az első világháború kitörése után 25 zsidó ifjú férfit soroztak be, közülük hatan meghaltak a vérmezőkön. A világháború utáni zűrzavaros idő-

latba kényszerítették. A munkaszolgálatból szinte senki sem tért vissza. A községben maradt zsidókat 1944. május 10-én a jánosházi gettóba kényszerítették. Az ott összezsúfolt, környékbelieket igyekeztek a magyar hatóságok a csendőrség, és a lakosság szoros együttműködésével eljuttatni Auschwitz-Birkenau gáz-

A Celldömöltkől nem messze fekvő községben zsidók dokumentálva 1720-ban hoztak létre önálló ortodox hitközséget. Ezt követően építették meg a zsinagógájukat, melynek elődje egy kis imaház volt. Érdekes, hogy a hitközség létrejöttét követően csak 26 évvel később jelentek meg az anyakönyvi kivonatokban a zsidók! Összesen tíz fő (három család!!!) szerepelt. 1910-es évekre már közel 200-an voltak. Az itt élő zsidó családok nagy része a helyi mezőgazdaságban dolgozott. Saját háztáji gazdálkodással foglalkoztak. Kevesen jutottak el egyetemekre, akiknek pedig sike-

Kohn Farkas lett a rabbi. A község utolsó rabbija Weisz Simon volt, aki 1894-től 1944-ig vezette a kis közösség életét. A zsinagóga az 1890-es évek elején tűzvészben elpusztult, így 1892-ben, a helyi zsidó lakosok adományaiból újraépítették. A korábban már működő iskolai oktatás is fejlődésnek indult. Időközben a község ellátta a környező kisebb települések zsidó életének segédletét is, hiszen a kóser élelmiszereken kívül, melyek nagy részét mindenki maga termelte meg otthonában, a zsinagógai feladatokat Vas-Simonyi látta el. Itt volt a

szak helyi történéseiről keveset tudunk. Az viszont sokat mondó adat, hogy a korábban sikeresen működő zsidó iskola, amelynek 23 oktatója volt, 1921-re teljesen megszűnt. A hivatalosan anyakönyvezett községi zsidók száma lecsökkent alig 100 főre! Csak sejteni lehet, hogy a korábban ott élők közül sokan estek áldozataul a fehérterrornak, vagy akik tudtak, elmenekülhettek Simonyiból. A következő nagy trauma a Horthy korszak zsidó ellenessége, az 1938-tól hivatalosan, törvényerőre emelkedett zsidógyűlölet volt, melynek következtében 1942-től a még ott élő zsidó férfiakat munkaszolgá-

kamráiba. A felszabadulást követően alig akadt, aki visszament a községbe. A környező települések 20-25 túlélője 1949-ben még próbálta újraindítani az életet. Az 1960-as évekre a zsidó élet azonban megszűnt Vas-Simonyiban. 1964-ben az állam átvette a zsinagógát, amit később lebontottak. A világháború mártírjainak emlékművét 1990-ben avatták fel, az ortodox temetőt emlékfallal vették körbe. A temetőt rendben tartják. Állítólag a városban öt zsidó még a mai napig él. Következő látogatásunk színhelye Várpalota lesz.

Izsák Gábor

Hétvégén döntenek az Oscarról

Vasárnap – magyar idő szerint éjjel – rendezik Los Angelesben, a Dolby Színházban, a Saul fia jelölése okán, általunk is várt, 88. Oscar-gála díjátadó ceremóniát. A házigazda, immár másodszor Chris Rock amerikai komikus, színész, tévé- és filmproducer lesz.

A Saul fia már tavaly is begyűjtött számtalan díjat. Idén januárban, pedig a magyar filmek közül először nyerte el a legjobb idegen nyelvű film díját a Golden Globe-on.

Amíg megtudjuk, hogy sikerül-e elhozni az Oscart, néhány érdekesség. Múlt hétfőn átlépte az egymillió dolláros lélektani határt a Saul fia amerikai összbevétele: az ottani mozikban kilencedik hete futó magyar film addig pontosan 1 005 012 dollárt szedett össze. Nemes Jeles László Golden Globe-nyertes, Oscar-jelölt holokausztdrámája már január közepe óta számít a legsikeresebb magyar filmnek Amerikában, akkor hagyta le az addigi csúcstartó Fehér Isten-t, de mostanra már nagyon elhúzott a hazai bolytól, megtriplázta Mundruczó kutyás filmjének eredményét (ez az arány amúgy jellemző a Saul fiá-ra, például Franciaországban is több mint háromszor annyian váltottak rá mozijegyet, mint a korábbi legnézettebb magyar filmre).

Civilek a Szigeten

Pályázatot hirdet a Sziget civil szervezetek és a civil társadalommal együttműködő közintézmények számára. A nyertesek a Fesztiválköztársaság Civil Szigetén mutathatják be tevékenységüket.

Pályázatot azok a - legalább egy éve működő – civil szervezetek, egyesületek alapítványok, illetve közcéli intézmények nyújthatnak be, amelyek tevékenysége elsősorban a 16-35 éves korosztályok részvételére, nevelésére, integrációjuk segítésére, problémáik megelőzésére, illetve megoldására épül, és amelyek a fesztivál sajátos körülményeihez igazodó programot kívánnak megvalósítani.

2016-ban a környezetvédelem áll a Civil Sziget programjának fókuszában. A szervezők olyan szemléletformáló környezetvédelmi programokat várnak, amelyek akár a fesztivál több pontján, a lehető legtöbb látogatót szólítják meg költséghatékony és interaktív módon.

A pályázat leadásának határideje 2016. április 10.

Bővebb információ: http://sziget.hu/fesztival/info/civil_sziget

Pesti Sólet menü a Laky Konyha receptjei alapján MÁJGALUSKA LEVES

Hozzávalók: 20 dkg csirkemáj, 1 kis fej hagyma, 1 tojás, 2 evőkanál zsemlemorzsza, kevés petrezselyemzöld, majoránna, só, őrölt bors
A leves/éhez: sárgarépa, fehérrépa, karalábé, zeller gumó, só, őrölt bors

Elkészítés: A zöldségeket megtisztítom, karikákra vágom. Kevés zsiradékon megdinszelem a zöldségeket, majd bő lével felöntöm. A legfinomabb hús, vagy csont alapléből készítve, de a zöldségek leve is elegendő. Míg fő, elkészítem a májgaluskát. A kikóserított májat ledarálom, majd összekeverem a tojással, a zsemlemorzsával és grízzel, sózom, erősebben borsozom, kevés aprított petrezselyemzöldet és majoránát is adok hozzá, elkeverem. Amikor a zöldségek megpuhultak, a forrásban lévő levesbe szaggatom a májgaluskát. Javaslom megkóstolni a galuskákat, mert érdemes addig főzni, míg biztosan megpuhul. Ízlés szerint adható a leveshez kevés őrölt pirospaprika is.

LENCSEFŐZELÉK FÜSTÖLT PULYKACOMBBAL

Hozzávalók: 50 dkg lencse, 3 babérlevél, 1 füstölt hús, só ízlés szerint, 5 evőkanál liszt 2 evőkanál mustár, olaja rántáshoz, 1 kávéskanál pirospaprika, 1 közepes fej vörshagyma, 3 gerezd fokhagyma, kb. 1 evőkanál cukor, ízlés szerint ecet vagy citromlé

Elkészítés: A füstölt pulykacombot bő vízben puhára főzzük. A lencsét előző este átválogatjuk, beáztatjuk. Másnap leöntjük az áztató levét, majd a füstölt lében feltesszük főni. A befűszerezve a babérrel, sóval, puhára főzzük. A sózásnál figyelembe vesszük a füstölt lé sósságát! Közben elkészítjük a rántást: az olajon a lisztet megpirítjuk, belepirítjuk a finomra vágott vörshagymát, majd a fokhagymát, megszórjuk pirospaprikával, felengedjük, kikeverjük hideg vízzel, mustárral és a kész főzeléket berántjuk vele. Cukorral, ecettel ízesítjük. Tálalás a felszeletelt pulykacombokat a kész lencsefőzelékre ízlésesen rá helyezzük.

BARACKTORTA TEJSZÍNNEL

Hozzávalók: Tésztához: 25dkg liszt, 13 dkg margarin, 13dkg cukor, 1 tojás, 1 tasak sütőpor, 1kg barackbefőtt
A krémhez: fél liter tejszín, 2 tojás, 1 evőkanál liszt, 2 csomag vaníliás cukor, fél citrom leve.

Elkészítés: A tésztát jól kidolgozzuk és kivajazott 24 centiméteres tortaformába simítjuk, ráhelyezzük a cikkekre vágott barackokat. 170 fokon 20 percig sütjük, míg a teteje pirosodni kezd. Kivesszük a sütőből és ráöntjük az előzőleg összekevert tejszínes krémet, visszarakjuk a sütőbe még 20 percre, ha félig megsült a maradék barackokkal díszítjük a tetejét. Ezt is 30 percig sütjük, hogy szép aranyárga legyen.

Jó étvágyat kívánunk!

Hétezer évvel ezelőtti település Jeruzsálemben

Kiválóan fennmaradt 7000 éves kőzkori település maradványaira bukkantak a régészek Jeruzsálem északi részén. Az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) jelentése szerint egy út építésekor a kelet-jeruzsálemi Suafat nevű lakónegyedben találták a jelentős archeológiai leleteket, két, időszámításunk előtt ötezer évvel épült ház romjait.

Ebben a korban az emberek már elkezdtek rézeszközöket készíteni, de még tovább használták régi kőszerszámaikat is. A korszakot kutató Omri Barzilai szerint a tengerparton, Izrael északi részén és a déli Negev-sivatagban már ismertek korabeli tárgyi emlékeket, de eddig alig tudtak hasonló leletekről a Jeruzsálem környéki hegyekben: errefelé első ízben bukkantak jelentős hétezer éves maradványokra. A szakemberek két lakóházat fedeztek fel padlójukon különböző építményekkel, a házak belsejében a korszakra jellemző kerámiaedényekkel és bazaltesszközökkel. A megtalált jelekből arra következtetnek, hogy hosszú ideig lakhatták az épületeket, amelyek egy ősi időkből származó település részét alkothatták.

A feltárást vezető Ronit Lupo régész szerint a leletek közt talált kis méretű kőpengékkel a gabonát arathatták, a vésőkkel és fejszékkel pedig építkezhetek. Egy karnelkőből készült gyöngyöt is találtak, ami helyi ékszergyártásra vagy kereskedelemre, ide szállított ékszerekre utal.

A csiszolószerszámok, a mozsarak és egy bazalttál magas korabeli technikai fejlettségről és a helyi közösség kézműves tudásáról tanúskodik. Néhány juh-, kecske- és talán marhacsontot is leltek, amelyeket a későbbiekben, laboratóriumokban elemeznek, s amelyekből újabb titkok derülhetnek ki a 7000 éve ott élők étkezési szokásairól, településük gazdasági életéről.

Az ásatáson talált bazalttárgy

(MTI)

Róna Iván: A zene mindenkit összeköt

Előző számunkban, a decemberben Prima Prémium díjat nyert Budapest Klezmer Band alapítójával, vezetőjével, Jávori Ferencsel idéztük fel a múltat. Most körzetünk tagja, Róna Iván beszélt arról, hogy lett az együttes menedzsere, s milyen tervekkel vág a zenekar a 2016-os évnek.

– Előttöm is volt, aki majd húsz évig segítette az együttest, engem két éve kért fel Fegya, hogy próbáljuk hasznosítani a nemzetközi és kulturális turizmusban szerzett tapasztalataimat és kiépített kapcsolataimat – kezdte Iván. – Talán érdekes, hogy évekkkel ezelőtt, a Dohány zsinagógában ismerkedtünk meg, Rajs Hásónó ünnepén. Fontos számomra a Budapest Klezmer Band küldetésadata, hogy zsidó népzenével foglalkozik, és igen jelentős értékeket közvetít. Úgy vélem, a közönség is érzi, hogy amit lát, hall, az játék és nem munka. A csapat talán ezért is, mind itthon, mind a nemzetközi porondon ismert, sőt elismert. Január elsején a Budapesti Kongresszusi Központ adott otthont a már hagyományos évkezdő koncertnek, amelyre kétezeren voltak kíváncsiak, rengeteg turistával, nézők között. S persze nincs Zsidó Kulturális Fesztivál sem a Budapest Klezmer Band nélkül, idén az nyitó napon, augusztus 28-án lép fel az együttes. Szeretnénk külföldön, újabb helyszíneken is megmutatni magunkat. S itt jöhetnek képbe a kapcsolataim. Nemrég jöttünk haza Dublínból, ahol Magyarország IHRA elnökségének évében (International Holocaust Remembrance Alliance azaz a Nemzetközi Holokauszt Emlékezet Szövetsége – szerk.) konferenciáján léptünk fel. Márciusban, Bécsben adunk koncertet, majd megyünk Törökországba, Edirnébe, ide a helyi zsidó közösség invitált meg minket. Május elején a hagyományos Hamburgi Kikötő Fesztiválon idén Magyarország a díszvendég és a

mi koncertjeink adják a fő zenei attrakciót. Nyáron, több fesztiválon is részt veszünk. Így Lengyelországban, Düsseldorfban is fellépünk, de Olaszországból, Dél-Tirolból is kaptunk egy izgalmas felkérést, hogy vegyünk részt a 37. Gustav Mahler Fesztiválon. Tudvalevő, Mahler büszkén felvállal-

tan askenázi zsidó zeneszerző volt, aki bátran használta a zsidó zenei motívumokat. Bennünket éppen azért kértek fel, mert a fesztivál vezetése keresett egy együttest, amely a zenéjén keresztül megidézi majd Közép-Kelet Európa XIX. századi jiddische stílusának a hangulatát. Külön kérés volt, hogy a 90 perces koncertünk felében jiddischül hangozzanak fel a dalok. Természetesen örömmel teszünk

eleget az elvárásoknak. Előttünk áll egy romániai turné is, ekkor Erdélyen kívül Bukarestben és Konstanzban is lesznek koncertjeink. Az őszi megint izgalmas lesz. Harkovban (ma Harkiv) várnak egy zsidó fesztiválra bennünket, és a Galánta melletti Diószegen is fellépünk egy másik zsidó kulturális fesztiválon. Regensburgból is van felkérésünk, ahol szintén a jiddisch nyelvű kultúra lesz az apropója a fellépésünknek.

Iván, aki amúgy a Dohány körzet kultúráért és turizmusért előjárója is, elmondta, a zenekar az Élet Menetét leszámítva nem vállal fellépést politikához kicsit is köthető eseményen, s a színpadon sem politizál. Iván, miként a csapat is, azt vallja, a zene mindenkit összeköt...

Az Élet Menete

Budapesten!

Az Élet Menete a Szent István Bazilika elé vonul

2016 április 17. 16.00

Találkozó a Dohány utcai Zsinagóga előtt

Egy érzékeny mesekönyv 5 és 10 év közöttieknek, gyerekeknek, szülőknek, tanároknak.
Egy mesekönyv, mely érzékeny, türelmesebb és fogékonyabbá tesz.
Egy mesekönyv, melyet legjobb magyar ifjúsági szerzőink legjava írt szeretettel, türelemmel.
Az Élet Menete Alapítvány ajánlja az év egyik gyermekkönyv büszkeségét: „Sokszínű mesék”

TESZTELJ MAGAD!

6 TÉMA, AMIVEL JÓ TISZTÁBAN LENNI!

KVIZ.ELETMENETE.HU

NYEREMÉNYEK!

100%

AZ ÉLET MENETE ALAPÍTVÁNY: **18184053-1-42**

KÖSZÖNJÜK!

Elkészült az új tábla

Egyrészt szomorú, másrészt örömteli, hogy betelt mindkét tábla a Jahrzeit-falon. Szomorú, hiszen azt jelenti, sok-sok eltávozott szeretetünkre kell emlékezni. Örömteli, mert bizonyítja, jó ötlet volt, illetve így sokan állíthattak emléket elhunyt hozzátartozóiknak. A körzet vezetése a jelentős igényt figyelembe véve úgy döntött, újabb táblát állít a Dohány utcai zsinagógában. Az új táblát, a kis névtáblákkal, illetve a gyertyákkal a Zsidó Kulturális Fesztiválra áadták, így a fesztivál látogatói már megtekinthették azt a zsinagóga bejáratánál.

Aki korábban elmulasztott jelentkezni, s most úgy gondolja, ily módon emlékezze elhunyt családtagjára, még nem késő el, és pótolhatja.

Jelentkezni a templomkörzetben Fülöp Ildinél lehet.

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját a Dohány utcai körzet szokásos Zájin Ádár halvacsorájára és az esti imára, március 16-án.

Az esemény helyszíne:

1075. Wesselényi u. 7. Ima – Talmud-Tóra 17:00, majd vacsora - Goldmark-terem.

Halas és húsos menüből lehet választani.

A vacsora ára 3000.-Ft.

Jelentkezés: Fülöp Ildinél, március 10-ig, a 413-1515-ös telefonszámon.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Souvajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szeretteinknek mikor van a Jahrzeitje.

Kemer Sarolta	március 12.	Mór Neumann	március 19.	Reich Ferenc	március 24.	Dancz Béla	március 28.
Dr. Kéri Lajos	március 13.	Illés Sándor	március 21.	Schaffer D. Dezső	március 24.	Tímárné Darvas Éva	március 29.
Márkus László	március 14.	Zoldán Sándor	március 22.	Landler László	március 25.	Kövesi Lászlóné	március 30.
Monoki Józsefné	március 15.	Rubin Simon	március 23.	Ács Adalbert Tibor	március 27.		
Sommer Istvánné	március 17.	Spira Jenő	március 23.	Berkovits Judit	március 27.		

